

Тыва арат республиктын 15 cыл полур оюн онза cугулап erttireeli (Eş Ojduptun cyyly)

Хаан cазактық орус curttinga paşky Leninin udurtulgaş-pile maadyr soruktuq revoluscularnyñ tiilep yngen, oran pygydee onza aldarlyq Oktabr revoluzunyn ac-syzy-pile Tandy—Tываның арат-тар арааттан тайзыннарның азық сојаалық аспаандан адылып ал-гаş, араттын cазан тургузуп, аал улусту амыр тайын curtтадыр, арат tymennin амьдырал пайданы өры тepsидip, аал коза curtтуқ Улуқ совет оранның тuzalamсыз-pile азыл-ағы, ерттем полваазы-ралын онза cedilgelii-pile хөд-зудып, тuskaj togunnaan Тыва арат улустун cазаның хереен corutkandan peer 15 cылдыñ oju poop, oon tynnelin cedi ajnyñ 7-de көрып, pajыр jozulалын кyyssedip ерттир coruk polza, tus respubliktyñ теbiskeerinde pygy xamaattылarga холвақдазыр pol-gaj. Cyge teerge: pir mun tos cys ceerbi pir cылдыñ murnunda cys-cys cылдар eccizinde. Tываның аратдың таştıkкының kargystarының телеeleri polgaş iştikkinin kara, sarық feodalдары cyk-cygynden cire тыткылар ал-гаş, cilbi ыт ыскаş culup cip turda, col-cajaan poop, coogu-bustan cастыр yngen revolustun calbьbьbь cыдыр kalgan ораньыс-ка ај хыннын херели ыскаş cы-дыр келirge, kараньга хақды-р, pydyuyлыкке pyrgedip tur-gan хөөккүј Тываның араттары uдаан uгузундан odungaş, oort-tan-mooritan тура халызыр, сағыс кyyын кадыр алгаş, ак орус pol-gaş камьын кыдатын телеeleri sadьqь, tyzymet, şeriq paaştan-naryñ oran curtтun iştinden oј-ladyр-арықлар yндыrgeş, kezek pelyy-pile, ајмак козууну-pile ань-ань cағырттыр алган pol-gaş аайлар paaştaar cаньыс ар-нық ee cok, jadarap torajttaarныñ тujulunga cediр турган coruun-dan cajladьр алгаş, cазак төreliq, cаньыс paaştalgalық kyyryne po-lur coruun padьtkap аайлар ал-gandan peer on peş cыл poop турар polgaj-pis.

Paza pireeni topculaarga: 1921 cылда таştıkкы kargьstьñ xolun-dan xostalы, erge şeleenin te-misseli tep coruk polza, anaa-la pir podal аајы-pile pytken херек eves, ot, suqnun olymynde uş-tungan-teq арат ulus хан-cini teгыlgy-ce хyрезip, амь-тын polgaş xokşul хөrengizinden ko-garap тургаş, karacаньыс maadyр soruktuq padьbьq temisseldin kyyzy-pile palды poraagajnyñ ka-gьbьbь-pile tiilep алган erge şelee-bis-le polgaj.

Oon pir cyyldy topculaarga: Tuskaj toktaagan Тыва улусту тургуcaş, tymen араттын тайын саагај curtталгазын тujulunga ce-dir хандьрар polgaş тыр алган erge şeleezin şьнь-pile ediledir jozuluoq revolus corudulgaşь pottandьrар turda, тайын ань-нын idegetteri, ulustun хереenge udaa-taraazь-pile ајан ederti şur-gup kиrip алгаş „азыл corudulga-şь udurtтup paaştan“ at-pile арат cазаның хереен арат tymen-nin medelinden ьradьr podalganь

corudup turda, cookta caa 1928 cылдыñ seolynde араттың revolus-tuq аныктарының 4 тугаар Улуқ-xuralы polgaş араттын revolustuq namьnyñ 2 тугаар plenumundan uk corudulgaşь şincip көргеş, ol tugajьnda арат cазаның хе-reen cingine арат tymennin erge азынга таарыстыр corutkaş, oon ulamьndan feodal idegetternin тазылдан узуткаар аньын те-misselin тындыр corutkaş, olar-dan ulus-torenin хереenge кирzi coruun кызыгаарлап, curtтun iş-tinge feodal-pile temissezir revo-lustu erestti-pilр corudup, olar-nyñ ulus-tөre polgaş et cазаныñ xuuzu-pile тарлаар хемдиr erge-zin узутkap кызыгаарлаан. Ын-caarga, po yjede Тыва арат ulus-tun xamaarьспas togunnaar pot-ergezi ulam-na pyзыkkan, et ca-zaa, ерттем surguulu хөдзееп, араттын амьр-тайын амьдырал пай-daly сайзырап турар. Ol coruk polza, арттык талавьста а да -ije polgan Улуқ Совет оранның ха-мык-ла tetkimce тuzalamсыз po-lurdan аньда, murnuu та'авьс-та ха-тунма харылаалық Mool арат ulus-pile kozak-xolvaabьbь koncuq pyзыkkan. Şak ьндыq. Po ystynde cugaalaan uluoq ut-kalyq tiilelge polza, tus ulustun tuskaj togunnaan 15 cыл ojunda piske хамык corudulgaşьbьbь kө-ryncyk teq tynner peer uzurluoq tur.

Ындық телеede, ораньыстың on peş cыл polgan oon onza хyндыкер ерттирeде, оон cyзун-paazyñ peletkelderin херек кы-ынга şьнарлық pottandьrар теле-de, kol sorulgaşьbьbь polgaş азы-ьbьbь polza:

Pistin cазак cағырга, азыл-ағы, sadьqь, transport, хөј niittinin хамык алваньың cerlerinden 15 cылдыñ pajьrьнга uktuştur pot-tarьnyñ cedilgelerin көрыştуу-pile pydytup tynneer polgaş азыл хе-рек кырынга кyyssedip pygy-le polit. азыл-ағы, kultur cыдыбьbь-кының херектерин онзаşалырты-pile polgaş cазак, namьnyñ ајт-тыşкыннарын өј şaanda pottan-dьrарының tugajьnda po cылдыñ corudulgalaryñ en-ne cedişkin-niқ kyyssedip альын хань sor-ulga tep pilir uzurluoq.

Ындық телеede, pottuoq cybe-lerden topculap cugaalaarga pol-za, caskь тарылгань ерте тоозар, taraa şölyn еrtken cылдан kudu-latpajьн азыр тарьr. Cай şaqda азаалгазын екки таарыştар.

Paza sigen kezerin хамыктын cugula poldurup ерттирeр tep, tee-di cerlernin ајттыşкының parym-daalap, taraa, sigennin азылың pir төmej көрып, ol tugajьnda хамык хайгааралыьbьbь polgaş kicecelibis-ti салыынар. Cyge ьндыqьl teer-ge, 1935 cылда eves sigen kes-kennin хараазь-pile uluoq хar caaptarga таанда megydenciq polgan polgaş хамык кyyзyвьsty салыр тееш uгу cылдыñ cok, харны uluu, sookтуq кадында хамык амьттан kajgamcьkьl cykтыр турдувus. Am pir eves cай şaq-nyñ caagajьnda maldьñ cem-i taraa sigenni екки азаар алыр

Ministerler cөylelinin oralakcь targazь polgaş TAR 15 cыл ojunun tep komizьnyñ targazь eş Ojdup.

polzubussa, am келir кызын paza kattap cut apparza, еrtken cы-гы-teq şyydel, kogарal көрвeс polgaş malьbьbь pазьыñ mendi cыл азыр алыр ьныыştьq polur tur.

Al pir eves, ystynde cugaalaan mal cem-i polgaş taraa peletkelin koşkak ерттирeр polzubussa, TAR 15 cыл ojunda, onu tavarьştьr cedişkinner cediр альыл tep co-ruk polza, төmej-le saazyñ кыры-га еrtter polgaş кыстың pergezin азарьbьbь аарыşкылық apparьñ kьm-taa margьспas.

Ыncangaş 15 cылдыñ ojunda tavarьşkan 36 cылда taraa альрын polgaş mal хynezinin elвек ce-ciri-pile peletker альыл tep кы-гырық салыр турарьbьbь ol polgaj.

Connu polvaazьradyр cыдыр talazь-pile ар cugaalaarga polza: Tываның хамык арадын feo-daldьñ cаньыс polgaş surttaalь-ndan pir mezyn адыр алыр tugajьnda араттын revolustuq nam, cazaandan corudup келgen хамык cedişkinnerin portta tap-кылаашкыñ cok, ulus con pottarь pilir tur. Ындық телеede, po 15 cылдыñ ojunga tavarьştьr connu pizikke өorenir coruun, oon sa-nyñ еrtken cылдан арттык өры тepsitken турар uzurluoq.

Po tugajьnda Kultur ministe-rinden (Kegeeredir jaamьdan) ар corudup турар хамык хемceq-leri: ајттыşкыñ, саавьr, progra-mmарьnyñ jozugaar connu өoredir coruktu херек кырынга азылдаар. Po tugajь ьlangьja kedeerge kon-cuq холвақдазыр tur, cыл teerge хамык-ла likpuntu, көzer өq, škola, cajlaq şkolalarь polgaş pelgymner tus-tus кyyssedip аз-ылдарың şьнарлыы-pile екки pottandьrар, 15 cылдыñ ojunga арттык-арттык uluoq азыл кyyssе-kenin temdeqledir polza, 15 cыл-дыñ ojunga tavarьştьr kultur кыжьрыñ кyyssedip турарь ol tep sanaar appaar tur.

Al pir eves po coruktu ьн-дық şалыр arga-pile кyyssetpes, anaa-la eelceq ерттир turar pol-za, „15 cылдыñ ojunga tavarьştьr“ tep ses engiin cugaa poop еrt-ter appaar телеede, tep polgaş kodeenin kultur şugumunda ха-мык еştени кыжьrарьm polza, pot-ergeliq kyyrynnin 15 cыл-polgan ojunda, ьlangьja po caj-nyñ өjynde ерттем polvaazьraldьñ хереен, pizik pilirlernin сапыñ еrtken cылдан арттык көыdedip алгаş tynnep тuzalaalьnar.

Ыncangaş ystynde cugaalaan topcu sorulgaşь tus-tus tugaj pyryde кyyssetkilеp ар turzubus-

sa, „kara-saryq feodalдарыñ тii-leeş“ tep saзыvьsty eelep, tus-kaj togunnaan ораньысты teskin-dir temir kazaа tudup ар тура-рыьstьñ kol-la холвақдалы ьнда polgaj. Ындықның телеede, TAR 15 cыл oju polgaş oon-pile кады polur respubliktyñ 3 тугаар JA-RMARKAZьNGA pygy pelet-kelibisti tyn хын тивејin тырге-dedip, азыл-ағыьbьbь talazь-pile, paza kultur massalьq corudul-galar talazь-pile cedilgelioq pol-gaş syr-кыştьq ерттирeрin алван-nyñ organizastarьнга polgaş арат tymenge paza tapкьr кы-гырық салыр tur.

Po tugajьnda ьlangьja азыл-ағы, sadьqь cerlerinden (koop, us-тыьbьbь, еске-taa) koncuq uluoq sagьş podalьñ салыр, азыл-ағы-nyñ тургузуq азылдарыñ yleger көрыştьq кyyssedip uzurluoq. Ci-zeeleerge: Улуқ pajьrга pol-gaş 3 тугаар jarmarkaga tava-рыştьr cyq-le „kaastanьr“ еrtter teen eves, харыñ турup турган pottuoq азылдарыñ (sadьqь-xyy-l-gezin ulgattьrар, oon азылыñ emge curumun тындыр, eeldeк

xarьlzaanь тургузup, yje şaqnyñ polgaş yrgylcynyn sadьr альыс-кыыñ ol өјde onza şarkьnnan-dьrар. Us-тыьbьstьñ кылықларының şьнарыñ polgaş хевirin хөјnyñ kyzelinge таарыştар, хамык sa-dьqlarьbьbь, sadьqь cadyрларьñ yr-gylcy азык тургузарьñ таарыştь-rap алган турар uzurluoq. Ol ьs-kaş өске-taa) talazь-pile sadьqь xyyлge кылыр cerler pir төmej şimceeshkinniq турар uzurluoq.

Caa ьncarga, am ystynde cu-gaalaan азылдар tugajьnda ol cerler kайь хире peletkenip tu-rarь? pottuoq көстыр азылы cыл teerge, po хын көзылвeјin тур tep temdeqleze okta азывас. Ындық телеede, ulustun 15 cыл ojunge uktuzar polgaş 3 тугаар jarmarkань ерттирeр tep ајттыşq polza, ulus-tөre polgaş азыл-ағы, kultur massalьq corudulgalар polgaş мырнай picce yymek cyylderden egeleeş, oon tus-tus хamaarьr ergeleer cerleringe, olарныñ eeleringe koncuq şьn-gьbьbь negeldeliq poop турарьñ тындадыр tur-men.

Кызыл-хорайда нам şkolазьның, paşky surguulunun, kizi, mal emcile- rinin surguulunun өorenikcileringe!

Slerler өorenikciler, paşкылыңар тyynden egelep kөdee yныр, camдыңар paşкылап, camдыңар praktik азыл кылыр, camдыңар аал curtтунар-ce şöl-eelep egeleen polgaj-sler. Slerlerge namьnyñ „Şbn“ solunунun cerinden najttaarь polza:

TAR-ныñ tuskaj togunnap kelgeninden peer 15 cыл polur oju—7 ajnyñ 7-ge uktuştur ARN TK-nyñ organь—„Şbn“ solunnuñ cagылgazyñ 5.000 cedirer tep хань ајттырьqьnyñ şaqda-la salдыңan-ьñ pilir polgaj-sler. Uk ајттырьqьñ pottandьrарь-га еñ idepkejliq kirziri slerler өorenikcilernin pir cugula sorulgaşь tep cybeni paza pilir polgaj-sler. Am pir eves slerler 140 хире kizi kөdeege par-gaş pireener-le iйyn ajnyñ iştinde 15-ten kudu eves solun cagьдыр aptar polzunарza, kattьşkaş 2.100 ceder tur.

Мындықның төleezinde, slerler kөdeege pargaş, solun parlalgaşьñ uzur-tuzazьñ kalbaa-pile eres-tiq tajьbьrлаp тургаş, арат connu parlalga-ce хандьдарыñ uluoq sorulga кылыр көрынер. Şak ьн-дық sorulga-pile kizi pyryzy iйyn ajda 15-ten kudu eves kizige solun cagьттьrьptar polza, „Şbn“ solunnuñ cagылgazy 5.000-га toktaabas. Ыncaar кyyssettine perze slerlerge pajьr cedirer appaar.

Ыncaarga, кьm-na murnap хөј solun cagьдыр apkaş „Şbn“ solunnuñ cerin-ce medeezin тырген coruduptar-ijik, kel-sala solunga cьрьдыр yндыrer-pis.

Po tugajьnda кьm murnakcь polur eves tep еr-estiq margьldaadan corudup көрынер.

Oon-pile кады, poduqарныñ praktik азылыңарга solun parlalgaşь азықлап, oon iştin арат conga tajьbьrлаp таыştьrьbьbь-şaan, solun taradylgazьнга şaptьkьl cyylder-pile еrestiq хyрезip, paza „Şbn“ solunnuñ ceri-pile yrgylcy харьlzaalьq coruur-уqарныñ najttap idegep tur-pis.

„Şbn“ solun redaksьbьbь.

АРАТКОРЛАР! TAR-ныñ 15 cыл полур ojunga tep polgaş kөdee cerlerde канcaar peletkenip турарьñ udaa-taraa ilerөdip pizinqer.

Улуq-хем козуунунга намнын билет пизиин soluur азыл cediiskinniq еrткен

1936 сыдын 5 аянын 14 хын- ynde nam kozkomunun xuraln- ga, tus kozuunnun 13 sumular- ында namнын 22 ууrлеринге nam- нын сая билет пизиин soluur туга- jында coraan surgakylarнын тын- neli poop еrtti. Uk xuralga ARN TK prezidiymynyn targazy еш Toka olurzup еrtтишти.

Komitet targazy еш Tazынын тynnel илеткетинен tus kozuunga namнын билет пизиин soluur азыл еleen cediiskinniq еrткенin кер- gysken. Murnunda 1316 kezigin turgan, билет soluuskunu-pile namнын negelde taalgazы, оон рзыq curumun тоорт tudup ш- davaan, cyzyn-paazyн сыдagaan- narlyq 76 kizige сая билети тывспас teen, paza pajdaly еtti- nip sajытаваан 50 kizini 6 ajdan ery 1 сыдан kudu kattap ora- lakcылatkan, 31 kizini tongudup, xural kырга xyleelge perip, nam talazy-pile хемсеq ар sur- gaan. Oon ынаj 1231 kezigynge namнын сая биледin тывспр peer teen. Moon-pile kady namнын keziginynge idegeldiq arattar 47 kizini namga kiirip алган.

Po азыл polza, namнын иштикки

азыл-агыпн полгаш cer-le хамык азылн хынар көрүп, айттыр еrт- ken.

Iji-talada nam уурынн тар- gazy еш Komby, Sagaan-aryqda 2 tugaar nam уурынн targazy еш Comuzuk, Ezimnin Pyzyekte nam уурынн targazy еш Palzy- ma, Уурынн Xerimede nam уурынн targazy еш Tamdyn, Caatty-xoorajda 1 tugaar nam уурынн targazy еш Sancaj—po targalar polza, хамык pyrytkel, tanzy-xaraazyн emge-setkeliq кы- лып, азыл-агы, еritem kultureн теге оууыскыннq corudup kel- gen turlar.

Kызыл-таqда, Pajаn-kolda, Caatty-xooraj sumuzunda, Саа- xelde, Kara-talda nam ууrлеринн хамык tanzy-xaraa materialdary emge-setkeliq еbes, cer-le азыл- агыш sula polgan. Po ууrлеринн cetpes азылнга көдее yngen surgakcыл поттуq айттышкынн pergen.

Мун xuralga еш Tokaнын cugaazyндан:

Сая ештер, slernin tus kozuun- ga namнын билет soluuskunu

eleen cediiskinniq еkki еrткен tep temdeqler tur-men. Cyge teerge, slernin азылнда soora еskeer pargan cybe cok, cдыр tudap kалган cybe cok, koncuq- la cep ortuuzu-pile тырген азыл- dap еrткен tur-sler. Taraa азыл- ынга saat uzurastyvaan polgash en blangja 1316 kezigynnden 76 kizige билет perbes, 50 kizini oralakcылatkan, 31 kizini tongut- kan, 1231 kizige билет peer, paza 47 kizini tooraan kiirip алган todargaj tur.

Am moon songaar artтыр kал- ган keziginynerni еkki kizizidip, idepkeliq arattarnы kiirip ар, nam ууrлеринн азыл-агыларн cep шн paaштаar coruk cugula tur.

Ынаarga, po азылн шнарлыq cediiskinniq еrткенi slernin tar- galaryнar—komitet targazy Tazы, nam komizы Arancal olarnын еkki paaштаp удurikanь ol tur теер хirez-pile koncuq еrттектиq айттышкынн perdi.

UXK Nam komitedinin са- нында билет soluuskunun komizынн keziginyn

Tugаныс.

Nam keziginnerinin piliiskini arattardan artтыk turar uzurluq

Cөөн-xemcik kozuunnun Ш- mi sumuzunda namнын 7 tugaar уурынге namнын биледin soluur азылга таварышкы, tus уурынн 70 сая keziginnerinin 67-zinin мырнаj-ла поттары-pile узуразыр pyrytker, cugaalazyр танышкан- нын иштинден ар көөрге, мун keziginynernin polit. pili, pizik pildizi, азыл-агыш мурнундан бракта-ла озыр sajыраp турар pol- gash cer-le namнын уурынн-таа азыл corudulgazy еleen uluq ce- dilgeliq poop турар poldur.

blangja еrткен кызыл uluq cut polgan polza-таа, kezigin- nernin малынн pазы kudulavaa- an, харып озылдеhq poop турар polgash ol аразында сыдышкын polgymneri-таа тurgan, po caskь тарылгazy-таа озыр турар, кошкар, хуназын-таа ysken, caskь тары- гань peletkelin-таа pазы удур peletkeen, cer-le namнын tep ce- rinden yngen toktaal айттышкын- нарын pilip танышар ар тургань koncuq еkki теерден аныда, po көзылген cediiskinnerni сапар тургажы, манаш cetpes poop кө- zy'gen cyulderni ileredip, moon songaar шак ыдыq coruktarnы тургuspaзын tus уурынн kezigin- nerinге кыжгыр tur-men.

Cyl teerge, ystynde айткан cediiskinner-pile kady camдык еbes keziginynernin иштинден кон- cuq cetpes cyulder көзылген.

4785 paaş malыны ышкыганьны еkki-pe?

Рарын-xemcik kozuunnun Хө- ndelen sumuzunda 35 сыдын 11 ajdan 36 сыдын 4 аянын 30-ge cedir pygy elgen mal polza— 4785 paaş. Kandьq аяылдан өл- genin todargajlaarga: cuttan— 2982, pery askындан—140, аар- ыqдан—1010, cuuktan—25, суq- дан—20 paaş mal өлган. Oon ынаj ara tereen kulun 49, anaj, xuragan 500.

Мына paaş malыны oskun- gash хөj tymennin мурнунга өөр- up carlap турарьны ол-pe? азы хомудар carlap турарьны ол-pe? —koncuq хомуданьq polgash ol tugajында поттарышкы uluq хомудаar tur-pis. Cyge teerge, mal cemин peletkeney, kazaа-xor- aazyн tudunar, aaryq-xamcыk-pile temisseziner, pery араattan-pile хуызинер, еске аяылдардан kam- galар karaktanar tep nam, cakak аайыq айттыр surgap kелcик-pe. Onu kyyssyetkenibis ол-pe teerge,

Namнын кызыл хыreeleninge kirip алгаш, podumnun polit. pili- imni өрыледip, arattың revolus- tuq малынн шугумун caspaжып едерip coraаш, arat tymenge yleger- liq paaштаar манлыш полур-men tep pildiriiskinni kiirip тургаш, namga kirge-le 3-4 сыл polgula- an keziginynernin иштинден ол сөз- yn kyyssedirden pajтыгаj, харып cyq-le xolunda pizik tutkan kez- igyn attыq polurdan kadyнa, ar- attardan okta-la toa keziginner iji cangьs тытыр kелgileer poop cybe tur.

Oon todargaj parymdaazynga camдык podyyn cizekterni кө- gyzerge polza: namнын xural- suqlaazynga сыл-сыл-pile kelbe- en polur, solun cagyvaan polur, pizikke cer-le өөrenip шdavas- men теер, namнын Tep komitedi- nin targazy кымыл teerge pilbes- men теер, еш Tokaнын таньыр се- pe, тыннаан sen-pe teerge cok теер, kozkom kajdal, оон targazy кымыл teerge pilbes-men теерден харып мырнаj сапында nam уу- рынн targazyн pezin pilbes pol- ur иjik-pe, araga-xымыс izip art- тыk tuduu ses undyrer polgash feodalдын pydylyk cancy surt- taalын edere-peer, cizeelceerge, lama, хамга emmedir, хамнадь corukka arattarnы мурнаптар cor- uktar тургулаар tur.

Moon алгаш көөрге, arattarnың

soonda coruuru todargaj tur. Cyl teerge, 60 халыq kaday arat ul- ыstar pezin solunnu yzyqler no- mcur turar, еш Tokaнын, Cyrmil- tazyн айттыр, ол paaштыцлар- ыны мында pistin козуунда кел- di-pe?—tep айттыр олар polgash piccii ses tomaa сая ceccep coru- ur uruqlar pezin solunda cakak, namнын paaштыцларьны curuun көрүп, ол Xemcik-ool targa tur, Toka targa tur, Cyrmil-tazy sajы ol tur tep cugaalap turar poor tur.

Po pygy pajdaldaryн ileretkeş, pygy keziginynernin xuralыга тажылыр cugaalашкы, nam kezi- gynneri koncuq шн шгымcilel sanalын undyrup, moon songaar шак ыдыq cetpes coruktar тур- guspaзын хыleenip, iji-cangьs ы- дыq kiziler namнын алдар хын- дызын kuduladyr cizektyq polur- un cugaalap, po nam биледи sol- uur азыл polza, шак мындыq uz- ur tuzalyq polganь pilip алган теледе, moon songaar еrestiq азылдаарн хыleenip алган polgaj. Ol sorulganь херек кырга кы- yssedirin ideger кыжгырдым.

Po coruk namнын pygy kezi- gynnerinin иштинден iji-cangьs kizilerден көзылген. Cizee: Ш- minin 7 tugaar уурынн 70 сая keziginynnerinden 3 kizi билет алва- зынга cetken poldur.

Surgakcыл coraan Сагы-ool.

Kozuunnun, oran suurun tur- gularыга uluq tuzalazyр tur

Tere-xel kozuunnun tep su- uru Сыргаландыга tus kozuunn- un oran pазынын тургузуп ал- ышн козуунн 1 tugaar cөыл- el xuralыга sumular targalarь polgash idepkeliqlerinden 8-8 ар- зың 2 pазың ыжазын еkki турав- ыс-pile 3 sumu tyzyrup pereeli tep sanalын pergeş, tus sumular- ыга paryr massalyq азылды co- rudup тургаш, 2 pазың ыжазын 4 аянын 15-ten 5 аянын 1-de 100% tyzyrup perdiler.

Moon көөрге, козуунн ar- attarь podunн козууннга uluq tuzаны кергызyp, idepkеjin salga- ны todargaj tur.

Arattarnың tuzazynga tajangash, 8 аянын 15-te 2 pазыны тоозуп алган турар-pis.

Kozuun targazy Tyger.

Cogaal komitedi- nin sagьндырыы

Kызыл-xoorajнын хамык kolek- tifierinin шicцileri, ыраaccылар, хөмеjcileri, хөqzymcyleri, cur- ukcylarь, хана solunунн redac- torларь polgash lozun curuур, pi- ziirлеринге Cogaal komitedinden sagьндырыы polza, am po yjede Кызыл-xoorajda kolektifierinin yndyrup турар хана solunnary, lo- zunnar, curuktar polgash еске-таа kaastaan шimitkel cyulдеринде cet- pes cyulder kажь хөj poop турар tur. Cizeelceerge:

1. Kluptarda турар lozunnaryн көөрге, camдык сөстөрннн utkazy pildinmes, yzyk тырымннн tal- azy-pile шн еbes, хөвiri carаш еbes, yzykternin аразынын тургу- zuu teski еbes, ырактыq, cook- tuq, yzykty ojup, pizip каань coonnuq, cingeliq polgash хөвiri pagaj poop турар cyulder kажь хөj.

2. X-на solunnaryн көөрге, yzykтын тырымннн cer-le parym- dalavaan, kажь хамаан cok pizip каан polur polgash camдык улus- tarnың pizip undyrup турарь kon- cuq carаш еbes. Ol solunnaryн redaktorларьндан онu еkki хынар кылырн oraldaşpazy оон көctyp турар tur.

3. Ojuncular, curukcylar еkki polbaazyрavaan-таа polza, olarnын аразында cetpes cyulder paza pьr. Мындыqынн телеezinde, Cogaal komitedinden санал perip тына- дыр polza:

1. Lozunnar polza, politik utka шнарлыq polgash cugula cybe polur uzurunda онu сөs talazy- pile, yzyk тырымннн talazy-pile caspaзын подааш koncuq хынам- calыq көрүп piziiri cugula.

2. Ol lozunnaryн yzykтерin curuур-таа, oja kezip-таа алыр pol- za, yzyk pyryzynyn хөвirin шн polgash carаштыр кылыр.

3. Lozunnu piziirde, yzykтер- nin тургузуун polgash аразынын

xemceen ырактыq, cooktuq кы- vajып, pir teski carаш кыдыр tur- guzup piziir.

4. Xana solunnaryн piziirde шебергин carаш polgash yzyk ты- рымнн caspaзын oraldaзыр херек- тик.

5. Шини cogaadyр алгаш ojna- arda, pir еbes cangьs поттарынын kolektivinin иштинге ojnaar polza, онu Cogaal komitedinge padьlat- pajып поттарынын cognur organ- ызастарьнын paaштаar cerлеринге cөpceeretkeş ojnap polur polza- таа, pir еbes nepteredip тарадьr хире ши polza, онu Cogaal komi- tedinge ыjaap-ла padьladьr appa- ar tur.

6. Шини ojnakcыларь ojnaar tep турар шизини узур-utkazy-pile paaş purungaар таньыр алыш koncuq cugula.

7. Шиге ojnaarda оон cугaa tomaan polgash хөвiri janyзын ол ojnap турган шизини utka шна- ры-pile xolaаштыр аjанынq carаш кыдыр ojnaarн кicceeri-pile ка- ды, евин еrttir хөвир cok, ыjancyq kultur cok шinciliq cybe cugaal- aar иjik-pe, азы canнаар хире мындыq jany coruktu poldur- vazып kicceer polza еkki.

8. Po ystynde sanap pizeen cyulderni moon songaar шнар- ыдар tugajында харылаар kiziler polza, kluptaryн ергелекcileri, ши удurttukcыларь polgash хана solunu, lozun кылырн ергеlep paaштаp турар ulustar polur.

Moon-pile kady Cogaal komi- tedinden kluptaryн ергелекcileri polgash kolektifierde ojun ши е- gelep турар ulustarga тыннадыр каарь polza, kажь-таа kluptarga kandьq-таа ojun ши poop турда, Cogaal komitedinin keziginneri anaа еrтек cokka kиrер ергелиq polgash olarnы еrтек cokka kиrер узurluq tur.

Cogaal komitedi.

Сыргаккыда nam уурыннн kezigin- nerinin малынн озылдези

Cөөн-xemcik kozuunnun Сы- rgakкь sumuzunda 11 tugaar nam уурыннн keziginnerinin малы

сыл-сылда озыр турарьн манаш кергыzerge polza:

	1934 сылда	1935 сылда	1936 сылда
1. Сыгы mal	242 paaş	246 paaş	255 paaş
2. Inek	391	424	468
3. Xoj	719	997	1224
4. Ökşy	317	520	558
kattышкы	1669	2187	2515

Po sannardan ар көөрге pol- za, 1935 сыл-pile 36 сыды төмеj- leerge 328 paaş mal өскен tur.

Po polza, мун уурыннн kezi- gynneri nam, cazakтын айттыш- кынн кyyssedip, поттарынын yle- gerin еctyp турарь todargaj tur. Уурыннн keziginnerinin иштинде ең idepkeliq keziginner polza, Maadyr-ool, Kodur-ool, Tolcun,

Sedip polgash sumu targazy Occur suqlaryнн еkki азылдаань-pile ма- лы сыл-сылда ulam хөj-хөjy-pile озыр турар.

Po cediiskinge pegyp olurup алважып, moon songaar moon-таа artтыk arat conga ylegerni кө- gyzeri pisten negettinip турар tur.

ARE уурыннн targazy Sajып.

Xaldavьrлыq aaryq-pile temissezirnin uluu kancap turaryн-ol?

Улуq-хем козууну Caatty су- музу 7 tugaar арванннн targazy, nam keziginyn Sagaan-ool polza, хөj, ешкызы kodur турбуze-le еr- ken кызын Xendergee pargash, малынн kodurun cазьтыр тургаш, 3 aal-pile kady хонup, connun kadyк малынга xaldavьrлыq аар- ыq малын kady, connun kazaа- xoraazyнга xaldavьr сырышар

turgan tur. Sagaan-ool арван targazy pol- gash nam keziginyn, cybe pилr kizi podu-pile тургаш, шак мын- дыq yleger cok, connun малын- ga xora-cedirip турарь polvas tu- gajып sumu cagyгazyнга polgash nam уурынге кемceq алыш-pile тыннатым.

Xaja

TORZU.

21 pery oqlu олырген

Рарын-козуунн Көр-сөөк sumuzунн arattaryнн 1936 сы- дан egeleeş, Ooruq tep cerден 8 pery oqlu олырген, Кызыл-таq- дан 13 pery oqlu олырды—шүптү 21-ни кыдылар.

Po polza, cazakтын cerinden салып турар pery-pile temissezir tugajында айттышкынн кyyssed- ip турарь ol tur.

Өске cerlernin arattary pisten yleger алынар.

Idepkejlilq xereezennerden yleger alыр

Рарып - хемчик козуунунун Раж-тал pugazы 3 аждан 5 ажа cedir аштаан. Ол пуга аштаагына идепкеjlilq азыдаан хереезеннер полза: 1) Туктез, 2) Кунсаа, 3) Тарымаа, 4) Пуринмаа. По хереезеннер, пуганын 5 хун аштаагына cer-le хозудааан полгаз харын er улусту мурнар keep азыдап турганнар.

Рара тарылгага хережелер pyгы-le таарар кылар херекселдерни консуц ертте cediшkinниq кyyssedip алганнар. blangja еш Тарымаа полза, 4 ажны 28-те 5 puut yrezinnin кур cerin podu koldap тарыдыр алган турар.

По хереезеннер карасангыс тарылга азылыга евес, политикке, пизик-пilikke, өөренip, ары-сөвер-

ни сагыр, саз азы-төлын ары-сөвер азы-аа-шаан, аал пөлыктын кicceelinge paza-ла мурнаксыр по-ор парыр туратлар. Оон пажам-маган азылыга paza мурнаксыр поор турар улустар тур.

По хереезеннерниң cугaалазыр олурарын тыннаага, ерткен mart ажны 8-ке таварыштар namнын "Шн" солунда хундылуq paaš-тыссыбы еш Танянын хереезен-нер азылынын тугаында pizeen cyuлын кyyssedip-пис тизip олурар-лар. Paza 5 ажны 25-те тарылга-высты шуут тоозуп алыр-пис тизip турганнар, am тоозупкан poor on.

Өске хереезеннер по ештерин екки ylegerin едерзе coguur. Шyда SEBEEN.

Ашак Tandaj-ooldun малын өзылдези шаркын-на тур

Рарып-хемчик козуунунун Шy сумузунда 6 тугаар арбанда 53 харык ашак TANDAJ-OOL 34 cылда 63, 35 cылда 100 paaš малдык тургаз, po 36 cылда 174 paaš малдык appargan. Малынын cылдык казаазы 6.

Ашак TANDAJ-OOL мал азылыга полгаз xural-suqlaага parda аныктардан-таа арттык идепкеjlilq тур. Pizikke solun тер-терни номсуптар кыдыр өөренip алган кадажын paza пизикке өөредip алган. Am "Шн", "Xostuq arat", "Areve шынь" - мындык 3 солунну шyпту cыл хуussaадык cагыгылар алган кыжыгыр олурар.

Тарылга talazy-pile kizi cer-le едеризip, шыдааыс ашак тур. Moon тарыр алган тараазын Kargy, Kara-xel cizektiq cerlernin arattarь

keep cydyryp cip турар, conga paza мындык тугалык ашак тур.

SEBEEN.

Redaksydan: ашак Tandaj-ooldun малын өзышкын-ын көөрге, тькка-ла cedilgelilq тур. Po мынца малдык cыл иштинде кансар кандык argalar-pile өstyryp алганмын todargaj argalarын aratkor Sebeen ilere-dip pizeen полза, өске arattar yleger алырда тугалык poor ийк.

Moon songaar ergim aratkorlar, еш Tandaj-oол Ыскаш екки азылдык arattarь solunga pizirde хөй-ле сан pizibejin, oon corutkan pottuq азылынын argalarын todargajap pizip турарын тыннадыр тур.

Rev-carьska tynnel

Улу-хем козуунунда Ары-торгалыда "Кзыл-пеш-адыр" тер хаматты школанын паşkыларь Рудансева, Kistejevaga.

Pis Sler-pile revcarьsь салганмын тynnelin 5 ажны 15-те көөр teenibistin jozugaар ilergejler харылаармын полза:

1. Өөредилгенin соннажы тynnelinde adak тер санын cок кылар teenibis jozugaар 40 азык adak турганьдан am cedip алганмын полза, консуц екки 23 kizi, аная екки 46 kizi, orttumak 15 kizi, adak polgannar cок.

2. margyldaа carganьмын soon-da kicceel yzer, турgunnaар cor-uktu cок кылар, өөредилге tynnelinge екки ерттип шыдаан-пис, 21 идепкеjlilq өөреникчилер шау-надымын.

3. Kultur massalyк азыдык cor-utkanьмын: соннажы tynnelge cedir хыдык музук, ши ырь, таань, хол-puttun тамыр сайыра-дыр сургуулу—po cyulder-pile 30 massalyк kezeelerni ерттирдыс.

4. Xana solunun ajda 2 удаа шынарлык yndyryp турар teenibis-ti, харын 2 solun азыр 18 kattap yndyrgen-pis.

5. Kelir cылды өөредilgezinge ystyккы pөлык-ce 84 kizinin 73 kizi шilceen полгаз 87 % polgan, 27 тәр solun cагылгалык-pis.

Шак мындык шынар-pile мар-гылдаан кyysettibis. Ыскаш, slernin өөредилгенер кандык po-ор турарын solun тамсыштар ты-наксар тур-пис.

Школа ергелекчи K. Erencin. Паşkы T. Arattьna.

Ары-өвырзы cок сadyqlaаш, arat conga tuza-нь cedirip тур

Рарып - хемчик козуунунун Хөл сумузу Шoзал, po 36 cылды 3 ажны 25-тен egelep kozkoop-tan терги сadyк кылар-pile on муң акшанын paraаньн керее cагыр алгаз, podunun шын setkilip-ile arat conga eeldee-pile сadyк-лар, paraаньн ары-өвыр cок коош-тар cydyryp corup, тажа-тандарда аат-хөл cок, argan-torgan мал-маганын, cудaan tyreen arattarьн өк аалыга cedirip perip, ижy cылды cок азыдаан-пиле po 5 ажны 10-га cedir сadyк-ларкан cyzyn-paазын cyy-лдерl кандык polganьн todargaj-laarga:

№	Сидып алган cyylder attarь	Cogur planь (san-pile)	Am сadyп алгань	Tuduzу
1	Inek mal . .	45	39	6
2	Cыгы mal . .	4	3	1
3	Xoшкы . .	400	224	176
4	Алы-кее . .	200	418	—

По sandan көөрге, coldak хуussaа иштинде елеен cedilшkin-

ниq polgan. blangja алгы-кее-талалы-pile planьдан 218 sannь азыр кyysettken тур. Өске сadyклар сadyк алыр cyy-лдерin am yjede po хире кyyss-etken турган полза, kozkoop-tun сadyк алышкынь тькка cer-ала peer-ийк.

TAR 15 cыл полур төөгылуq Улуq pajьрыга utkuшtur pyгы терги, pajьын сadyкларь nam, cазактын ajttьшкыньн jozugaар tyn хун cок сadyн cygyrtyp, paraаньн ары-сөвер kadagalap екки шырмажыр oraldaшsa coguur.

Xөлde nam yurynyn sekreteri Tilgizek.

Мону podanar

Aldan тытын paaзында алдан-алдан кушкаш пар. Ол алдан-алдан кушкашын askьнда алдан-алдан тараа пар.

Mону тьварда sannьн көвy-дedit pedyyn argazь-pile тьвар. Шkolada SEREN-CIMIT.

65 kizi өөренip ертти

Tees-xem козуунунун Yстыy-шынаа сумузунга 3 аж иштинде likpuntu сургуулунга arat con-nun aal-pөлыктеринге таарыштар 4 cerge өөренip ерткенinin pajdalyн manaa көргyzerге:

Тьва пизикке екки 20 kizi, ort-tumak 25 kizi, adak 20 kizi, pilvester cок polgan.

San podalgaga екки 15 kizi, orttumak 19 kizi, adak 11 kizi, pilvester 20 kizi polgan.

Politikke екки 20 kizi, orttu-mak 19 kizi, adak 16 kizi, pilvester 10 kizi polgan.

Шyтузу 30 er kizi, 35 хере-езen kizi, kattьскаш 65 kizi өө-рөп турган.

Евееш хуussaа иштинде елеен cedilшkinниq өөренip ерткен тур.

Moon songaar мын өөренip турган еш-өөрлер полгаз өске-таа еш-өөр өөренip coruun сularat-pazьн idegedim.

Likpuntu паşkызы T. Peozi.

Малытын өскен төреени

Cөөн-xemчик козуунунун Syt-xel сумузунун 1936 cылды 1 ажны 1-ден 4 ажны 20-ге cedir өлген полгаз nemeшtir төреенин manaa ap көөрге полза:

Cuttan өлгенi 1395 paaš, aap-ьp өлгенi 781 paaš, pөry cige-ni 93 paaš, өске cылдагаандан өлгенi 104 paaš полгаз шyпту kattьскаш 2373 paaš polgan.

Nemeшken maldьн төly полза, саз kulun 13, саз pьзаа 282, саз xuragan 3070, саз anaj 2133, шyпту kattьскаш 5498 polgan.

Moon ap көөрге өлгенinден төреени көөж полза-таа төреен maldьн кьрыга өлген maldьн өлырөjin шyптун камгалар ал-ган полза, 7.000 азык мал re-mezir турган ийк, po полза кон-суц cetpes cywebis полур тур.

Pistin am sorulгавьс полза, nemezip төpyтtingen maldьн саз telyn pyryny-pile камгалар tor-ukturn алыр полгаз келir cылда maldь өлырөс төleede edek-кьс-таq, maldьн cemin pyryn pelet-ker, maldьн өске cылдык-pile өлырынды екки камгалар алыр консуц cugula sorulгавьс ol тур.

Суму sekreteri TABAA.

Тары еттинip көрем

Кзыл-хоорайда Тьва төр кооп-тун сургуулунда Tees-xem козу-уну хереезen Cьксamaаньн кө-өрге, өөренip sorulгавьн utup-kan, харын yleger cок pajdalyн yrgylcyledip turup perdi. Cыл teerge, өөренip cyylynge екки өөренmes, tangaар хоорай кезip, ьнда-мында улус-pile cагаалы-кан, шырмашкан coguur. Cьксa-maага ceder teen cагаа хоорай иштинде kalbanajьн-ла турар. Iшtin көөрге, samьн-sadarnьн coru-undan өске cybe cок po'dur-ijin.

Мын Cьксamaа camдык kizi-лерге сургуулдан ygen kizi-men, харын seen-pile cугaалашкан cy-ени кyyssedip полур тур теер cizee-pile cугaалар coruur. Camдыкта сургуул өөргынн аразыга хон-мас.

Po тугаында paaштаар cerden sagьndьrgan полза-таа, oon peer ettingen cybe cок, харын yrgyl-cylebi-шаан турар. Podu anjak kizi хirezinde кады турар өөргы-ге paak yleger көргыскаш turup perdi. Eш Cьксamaа po coruun-nu каqгаз, өөренip sorulгавьн кьзыр кyyssedip көрем. Paaшта-ар cerden paza .tolgaza coguur.

Tөзөк.

solun cагаан улустун solunu po

KYR. MYZEJNIN TILEE

Кзыл-хоорайда kyr. myzejnin cerinden TAR-ньн хамык-ла хөй nitlinin полгаз азыл-агы, албан cerleri, paza көдеенин organizas-tarьндан tileeri полза:

1. Kандык-таа азыл pyдырыл-geliq organizastar cыл-cылда co-rudup kelgen азылынын өзылде хөqзылдезинин тугаында 35 cылда кылар тургань Ыскаш po 36 cыл-дын diagrмын кыдырыр peerin idegep тур.

2. TAR-ньн хоорай, көдеезин-де шyпту школаларын өөреникчил-еринин хол-pile кылан көрыскен-циq cyylderi полгаз мын сургу-улдарын өөренген хуuzun dia-gram кыдыр кыдырыр peerin школаларын ергелекчилеринден пол-газ паşkыларьндан tileer тур.

3. TAR-ньн pyгы curttakcыл-арьндан tileeri полза, pottarьн-арьн хол-pile кылан nasional-дын edilel cyylderi полгаз мал-дын хөбирleri, paza oon-таа мал полгаз et-edilel аймаандан yle-ger polgu-teq cyylderden тугалар kyr. myzejge салыр көрынер.

Мындык cyylderni myzejge салыр полза, TAR-ньн хамык-ла азыл-агы, культурунун өзылдези, paza көрыскенциq et-edilel айма-ан myzej ceri aaj аажы-pile cьс-каар, telgeez, arat conga көргy-zer, blangja TAR-ньн 15 cыл полур ojuнга cылган conga tel-gep көргyzerинге консуц азык тугалык полур.

Kyr. myzejnin ергелекчи PEQIZI-SYRYN.

Еш Тамба-сырын теерги сadyк-на тугалазып тур

Cөөн-xemчик козуунунун Шe-mi сумузунда RTO yurynyn targazь еш Тамба-сырын терги сadyкларьнын азылыга консуц екки тугалазып турар.

Cizeelerge, сумуда терги са-дындан акша ap алгаз, арбаннар xuralь полурга-ла кандьр албайн кезip coraаз, сadyк алышкыньн узур-тузанын тажылылаш-шаан, сadyклар coguur. Ыскаш тургаз, 1 шарь, 9 хөй, өшкыны терги са-дынга екки туразы-pile pergen.

Tus сумуда хамык organizas, тарьн paaштаарларь, nam, arevec-ciler сadyк алышкынга мынcaар тугалазырын idegep тур-men.

Arevecci Xemer-oол.

Шалытык сadyкчы

Kaa-xem козуунунун Pyren сумузунда терги сadyкчы еш Cьрттак-ooldun кооптун pelet-kelinin тугаында сadyк алыш-кыньн corup турарь:

Sadyк алыр teen planь	Sadyк алгань
1. Inek 10	17
2. Cыгы mal 5	5
3. Xoj 30	26
4. Öшкы 15	64

Шyптуну 60 120
5. Sarcaq 50 kil. 21 kil.
6. Xoj tygy 200 kil. 29 kil.
7. Inek, cыгы kezi 10 kezek 10 kezek
8. Xoj öшкы kezi 10 10

Eш Cьрттак-oол po сadyк алышкыньн cedip алырда, arat conga eptiq, olut cок кьзыр азыдап тургаз cedip алган тур.

Өске терги сadyкчыларь po еш-ten yleger алнар.

KXK nam komizi Arapea.

Шыгы talazy-pile хемceq алзын

Xaraal-aldьн uurgajьнда texник азылдакь Semenof тер kizinin oqlu Goška тер ool полза, ara-galар алгаз, кылар турган cyy-лдерin ap көөрге полза, majьн 1-nin ерттенinde 6 шак 30 minut-ta podunun pазьныга cыткан cыгыр poo tudup алгаз, кооптун uluq skladyнн canьнда турган 2 хаматты kizini poolaarga poo ogу sklat pазьныга парыр теер турган, paza el кьдында турган pir хаматты kizini poolaarga canьнда elge teqgen полгаз oon

mannaаз, adazьнн pазьнынын songazьнн karaандан еттыр poo-laarga adazь Semenofun mojnun кезin шылдыр адыпкан, pic-ce-le полза, Semenofun citkezin yze адыр каар caskan тур.

Oon ulus tutkaш komindanga tuzaар peerge, kaaš-la шак иштинде pазьннааз салыпкан тур.

Po tyzok xylgannap турган Semenof oqlu Goškaнь шыгы talazy-pile хемceq алыр тыннат-ьтм.

Tьннаан-kulak.

Сadyлга taradьlgazьнга шapтк полурларга харьссалга көргyzer

Pii-xem козуунунун Өөк су-музунун Ojun-шyбиде 4 арбан-ньн arat conunun 36 cылда cа-гаан "Шн", "Areve шынь", "Xos-tuq arat" солунназ ууруктуq сууруктуq keep-таа турар, ke'bej-in-таа турар, cyy-таа co sam-darianь pergen-таа kelirk полгаз тоорада улус ушта yrej peer cyyl par, cizee: мын сумунун 2 тугаар арбан еш Sedip 6 аж хуussaадык "Areve шынь" cагыт-кан, am cangьс la kalbak kelgen. 4 ажны 23-тын хуынге cedir шimeen cок, ol арбан Ажызь "Xos-tuq arat" solunu po cылды ege-zinde cагаан амдыгаа cedir sur-aq тур.

Мын арбан Тьрттынь, Kalcan-oол olarьн cагаан "Шн" сол-уннарынньн camдыкь келbes, camдыкьн улус ушта pergen суq polgulaар тур. Po 36 cылды 4 ажны yjezinde, козуун poшта-зында emge cок at cок solun-nu sumuga улус ады салзын te-eш corudupkan, суму uluzu aaj-ьн тыппейн, tedir corudupту тер суму sekreterinин кадажь cугaалар олурар тур.

Мын арбан Majьнды, Сары-лама суq'лар solunubus keldi-pe, kьмда puruuluqu? тер ajttьр олурар турлар. Moon-pile кады, 1935 cылды 1 ажны egezinde solun cагаан улустун solunu po

cылды 4 ажны 21-nin хуынге cedir keep турар тур.

Meen sagьndьrарьн полза, yst-ynde ештерин хамык солуннарын tudadьp турар улус полза, сум-унин targazь еш Sotpa, sekret-eri Сарык-oол полар ьнаж peer coruш улустан corudar, мынca-газ хамык солуннарынньн yrelip pudalьp, arazьндан тоора улус уштыр алыр ol тур.

Cыл тize, Ажызь "Areve шынь" solunu Kezek-шyбиде Kьлcan-oол-дун өөнге шыqадьp турган, soonda xenertten ysty pergen, oon сөөлыnde көөрге, мын суму Халбаккаж өөнде азыр алган, cyy-таа cок samdarianь pergen cыт-кан тур.

Cazak, namdan arat conunun ертtemin көдырер тер турар sor-ulgazьнга saat poop турар суму targalarь Sotpa, Сарык-oол суq-larьнн кьжь хаман-cок, улустан solun corudupтарь кансар-таа таарьспас полур тур.

Solunarь kelbeen ештерин sol-unnarьн toraan istep хьнааз, po uzur tyzok coruktu тары sok-sadyr херек. Paza тоорадан улус solunu уштыр алыр полгаз тарар турган solunnu eezin-ce cedir-bejin, yrep talap каар Kьлcan-oол суq Ыскаш улустарьн суму ce-rinden хемceq алза coguur.

Toktaal.

Samagaldajdan telegram ARN TK-ga, Cazak ceringe paza Kulminge

1936 cылдың 5 айны 17 хындыде Tees-xem козуунунун төөү—Samagaldaj-xoorajda ege cada školazынын surguuldarынын тараар tugajында ada-ijezi-pile kattyзр xuraldaan 4 tugaar cöwylel xuralындан nam, cazakka pajыр cedirai-şaan, temdeqler albrы polza:

1935—36 cылдарда өөренip алган хамык cedişkinniq cyyl-derisisti kedege parыр arat tymenniң iştinге pottuq xerek kы-рынга азылдар кыыssedip, mal азыл-агыз polгаş po caskы тары-га азылға ерестиq kызыр, тарылань şelyn kalsarttırғыга ul-уq sorulга салыр-пис. Tарааның табызын өрге, kyske, oon-taa öske табызыннарны cок кылырғыга мурнакы polur-пис.

36—37 surguul cылында şkola nazылыq piccii uruqlarы pol-гаş şkolаның ergi өөренikcilerin coguур öjynde kiirer-пис.

Xyudylyq paaştыңылары ештер: Xemcik-ool, Cyrmit-tazы, Toka, T. Sedip-ool telgerezin!

Xural prezidiymy.

Pir cылдың iştinde өөredilgebis тыннели

Улуq-xem козуунунун 1 tug-аар ege cada školazынын 1935-36 cылдың өөredilgezin en sonnaj-гы şылғалда-pile тыннелин manaa көргыzerge polza:

1. En paaştajы şылғалда:

- Koncuq ekki . . . 22 kizi,
- Anaa ekki . . . 32 kizi,
- Orttumak . . . 21 kizi,
- Adak . . . 19 kizi.

2. Orttaakky şылғалда:

- Koncuq ekki . . . 21 kizi,
- Anaa ekki . . . 46 kizi,
- Orttumak . . . 19 kizi,
- Adak . . . 5 kizi.

3. En sölgy şылғалдан тыннели:

	Koncuq ekki	Anaa ekki	Orttu- mak
1) Tören telga . . .	23	46	15
2) San podagaga . . .	25	43	16
3) Tymen poj- duska . . .	14	46	24
4) Kyş-azyłga . . .	3	39	42
5) Kyş-kulturga . . .	15	36	33
6) Curuk curu- urunga . . .	4	45	35
7) Telegej paj- dalınga . . .	11	19	8
8) Ulus-törege . . .	—	18	20

Po erttemnerge adak tep sanat-kannar cок.

Şkolаның iştinге corutkan kul-tur massalyq азылдары polza: 8 ај iştinde хылыq muzuk pö-lymy тыва, mool, aldaj ыларны 25 cedir ыладыр кылыр өөрен-ген, 30 kattap massalyq kezeeler kылган, 18 kattap xana solunu yndyrғы, 19 kezek төр solun-нар cagyр алган, 30 kattap kыл-ган massalyq ojunnarыга кыыс-sedip турган cyylдері: şil, ыг, хылыq muzuk, танзы, тамыр saj-зырадыр hol-put surguulu, tool, тывызы polгаş öske-taa cyylдер-ни көргыскен.

Şuptu 84 kizi өөренip турган polгаş оларны iştinden 11-le ki-zi ergi pölykтеринде арттыр кал-ган, öske 73 kizi ystyкky pö-lykтер-ge şilcigileen, ылангыja 4

tugaar pölykke өөренip турган 18 kizi şuptu 5 tugaar pölyk-ge şilciir polган.

Şkola egeleerde pioner kez-igyny uruqlar 31 турган polza, sölgy şылғалда 72 kizi appa-rgan, areve kezigyny murnaj 3 турган polza, sölgynde 16 kizi appargan polгаş олар polza, өө-redilge talazы-pile yлgerliq pol-gannar.

Şkolаның şылғалдазынын yjezin-de 21 өөrenikci 6 akşadan kudu 3 akşadan öry paraan-pile şa-natkan polгаş өөrenikciler şa-naary-pile козуунун албан хаа-лары ештер Tamdyң-cар, Tazы, Arancal, Таваа, Tugancy, Anaj-ool, emci Kolesnikof polгаş oon-taa öskeler 12 akşadan kudu 25 көpejekten öry ekki тура-pile akşa көpejeen tuzalaan-pile kadы, Pistin xyudylyq paaştыңысывыс еш Toka 10 akşa şannaанын, хамык өөrenikciler pajырлар cet-tirdibis.

Ergim eşternin tuzalaanы 72 akşa 3 көр. polган polгаş paza еш Anaj-ool paaştap loterej tep iştinde tugarylyq saazyр ojnaaş 35 akşa 25 көр. тьркаş şannaldы koncuq şынарlyq corutkan.

Өөrenikcilerin iştinden ештер Mыдырjыma Kodur-ak tergiider yndyler.

Surguuldu taradyрda, өөrenik-cilerin ada-ijezi ekker алгаş, kadы xuralы kылгаş тараткан polгаş en teere polgannarы tus-kaj programcyгаşтар kылгаş, ара-тарны азыл-агызыга kirzi-pile surgakcyладыр corutkaş, pygy өөrenikcilerin келir кыстын surgu-ulunga po cылдың 8 айны 25-te cылыр келir-pile тараттыс.

Po тыннeldi мынcaар temdeq-lep erttirgeş, moon songaar mo-on artтык uluq cedişkin cedip алгысывыс tangыраqlar xyleenges, TAR Kultur ministeringe, ARE TK-ga polгаş uruqlar Төр byr-ozunga pajыр cedirip тур-пис.

Şkola ergelekci K. Erencin. Paşky Aratтына.

Өөredilge programы sölgy тыннелинде 99 хуу кыысеткен

Ратып - хемcik козуунунун Кызыл-мазакта ege cada şkola-зынын 1935-36 cылда өөredilge programы 99% кыысеткен.

	kizi sanы	koncuq ekki	anaa ekki	orttumak	adak
1 tugaar grupta	41	21	8	7	5
2 tugaar grupta	29	14	14	1	—
3 tugaar grupta	27	15	11	1	—

Oon angыda 1 tugaar gruptan 2 tugaar grup-ce şilceenner 31 kizi, хеbeer artkannar 10 kizi, 2 tugaar gruptan 3 tugaar grup-ce şilceenner 27 kizi, хеbeer artkannar 2 kizi, 3 tugaar gruptan 4 tugaar grup-ce şilceenner 27 kizi, хеbeer arttarlar cок polган. Moon ap көerge өөredilgenin

şынары cedişkinniq polгаş өө-re-dilge programы кыысеткені ce-dişkinniq polган тур.

Oon angыda мын şkolaga 18 kattap xana solunu yndyrғы, 18 kattap şii yndyrғы 33 kattap massalyq ojunnar kылылаан.

Şkola ergelekci S. Таваа. Şkola paşky C. Torzu.

Xajыrakkanda kirip өөrenip şkolанын өөredilgezinin тыннели

Cöen-xemcik козуунунун Xajыrakkan сумузунда kirip өө-re-nip şkolанын 1935-36 cылда өөredilgezin manaa тыннеerge:

1 TUGAAR PÖLYK:

	Koncuq ekki	Anaa ekki	Orttu- mak	Adak
1. Тыва пизикке	5	8	10	2
2. Pojduska	7	10	5	3
3. Kyş kulturga	6	6	10	3
4. Curukka	3	15	5	2
5. San podalgaa	5	10	8	2

Şuptu 25 kizi өөrenip турган polгаş өөrenip programы 95% кыысеткен.

2 TUGAAR PÖLYK:

	Koncuq ekki	Anaa ekki	Orttu- mak	Adak
1. Тыва пизикке	8	8	2	—
2. San podalgaa	6	6	6	—
3. Pojduska	5	7	5	1
4. Kyş-azyłga	5	9	4	—
5. Kyş kulturga	8	8	2	—
6. Curukka	3	—	10	5

Şuptu 18 kizi өөrenip турган polгаş өөrenip programы 94% кыысеткен.

Po sannardan ap көerge, өөredilgenin ertkeni cygeer-taa pol-za, programы 100% кыыsetpeeni koncuq cetpes тур.

Oon cetpejin pargan cылдaгaаны polza, camдык өөrenikciler kicceelden xozudaар polгаş pot-kicceeldi koncuq cetpes кылыр турганьндан cetpes polган тур.

Am келir cылдың өөredilgezinге cetpesterni cок kылгаş cediş-kinniq өөreniri koncuq cugula polгаş uruqlarынын ada ijezi азы-төлүнyn aaş-cem, idik-xeвин ekki xandырар xerekтиq тур.

Şылғалда komistarы:

Sumu sekreteri Tedengyr.

Nam yyrнын sekreteri U. Sotpa.

Xerezenner tassынын targazy Xorluu.

Şkola ergelekci T. Syryn.

Redaksыdan: Slernin po тыннелиннин iştinde 1 tugaar pölykтын өөrenen erttemneri 6 cyyl tep pizeen xirezinde pirezин san-pile көргыspeen polду.

Cajлаq-alaakta kirip өөrenip şkolанын өөredilgezinin тыннели

Cöen-xemcik козуунунун Caj-лаq-alaakta kirip өөrenip şkola-нын 1935 cылдың 9 айны 30-den 36 cылдың 5 айны 10-га cedir өөrenip келgeninin тыннелин ma-naa көргыzerge:

1 TUGAAR PÖLYK:

	Ekki polgannar	Orttumak polgannar	Adak polgannar
1. Тыва пизикке	23 kizi	6 kizi	1 kizi
2. San podalgaa	22 "	7 "	1 "
3. Curukka	4 "	7 "	19 "
4. Pojduska	12 "	7 "	1 "
5. Kyş-azyłga	19 "	2 "	9 "
6. Fiskulturga	28 "	1 "	1 "

2 TUGAAR PÖLYK:

	Ekki polgannar	Orttumak polgannar	Adak polgannar
1. Тыва пизикке	15 kizi	5 kizi	1 kizi
2. San podalgaa	16 "	4 "	1 "
3. Curukka	8 "	10 "	3 "
4. Pojduska	17 "	4 "	—
5. Kyş-azyłga	14 "	7 "	—
6. Fiskulturga	14 "	7 "	—

1 tugaar pölykke 30 kizi өөrenen, 2 tugaar pölykke 21 kizi өөrenen.

Po sannardan ap көerge, өөrenen cyylдеринге eleen cediş-kinniq polганы todargaj тур.

Bндыq polza-taa camдык өөrenikciler cana-peerge ada-ijezi salbajын paar cyylдер турган. Oon xaraazy-pile ol өөrenikciler ekki cedişkin cedip şыdavajын pargan cyylдер par.

Am келir cылдың өөredilgezinге өөrenikcilerin ada-ijezi uruq-larынын ekki хандырар polгаş келir cылдың surguulunga ozal cок cылыр келirin idegedim. Şkola ergelekci TORZU.

Likpuntu surguulunun тыннели

Tees-xem козуунунун Сыргал-андыда 2 ај 25 хонук хуусса-лыq likpuntu surguulu азыткан, tus surguulдun мын хууссазын-да өөrenip келgen pajдалып ma-naa тыннеер көerge polza:

Тыва пизикке ekki 17 kizi, orttumak 64 kizi, adak 116 kizi, pilbester 51 kizi polган.

Politikke ekki 15 kizi, orttumak 39 kizi, adak 84 kizi, pilbes-ter 110 kizi polган.

San podalgaa ekki 14 kizi, orttumak 33 kizi, adak 45 kizi, pilbester 156 kizi polган.

Myn surguulga şuptu 248 kizi өөrenip турган polгаş өөredil-geni мын cygeer erttirip keldi-bis.

Bндыq polza-taa, surguuldaар teeş adып pizidip pyrytkedip ал-гаş, kicceelge kelbestep, ozaldap turgannardan 51 kizi am-taa pi-zikke өөrenip şыdavaan.

Arat conga idegeerim polza, moon songaar pottarынын piliş-kinin kedyryp, ылангыja pizik pilbes coruktu cок кылыр tep ca-zakтын ajтыşкынын кыыssedili tep idegep тур-men.

Paşky Pajыstan.

Eryy tyrymynyn 45 cy- ylyнын табылыр

45 cyyl. Şeriqge kыjыrtтырға ijik-pe, азы şeriq албаны кыыset teer-ge, ынаvas ijik-pe, азы argadar pul-гар, ol tugajында podunун kan ka-дын yreqdeer ijik-pa, азы megelenip aаргы, şeriqge kыjыrtтырға ханы cазыр, азы öske-taa janzy-pile mege-leer polza, oon jalazynga,—

5 cылга cedir şöleezin kazyр.

MONU TAJЫLBЫRLAARGA:

Şeriqnin udrттup paaştap cerin-den, şeriqnin jozu curumu-pile, kыm pir kizilerni şeriq албаны кыыset teerge, ынаvas ijik-pe, cок polza, me-gelep pulgar каар ijik-pe, cок polza, şeriqge kыjыrtтырға ынаvas, şeriqge paaрындан calgaaraaş, ханы cазыр, megelenip aаргы, oon-taa öske po ci-zektiq mege argalar-pile şeriqnin jo-зу curumun yreer, şeriqnin tuzaal ajтыşкынын кыыsetpes турar pol-za, ystynde ajтыкан хемceq-pile yz-yp şilder uzurluq тур.

TAR Ystyкky sygyzynyn oralakşы targazy Sundaj.

Aratkor „Хыва“ şып pizeen

1936 cылдың 3 айны 21-de yngen 24 tugarylyq „Şып“ solunda Cöen-xemcik козууну Xorum-taq сумузу 7 tugaar arvaанын Cambal-ool polza, aragalap алгаş cestezi Tamыnajын ernin cire ызырған, uqvaзы Sendi-maanы саағын oja ызырған* tep ar-atkor „Хываның“ pizeeni şып pol-gan.

Cambal-ooldun yylgetken хеее polza, arat sygyzynyn erge-xemcee-ge şыmmas, uluq xerekти kылган uz-runda Kyrynenin Ystyкky sygyzyn-yn canында төр pajыssaakşы cerin-ce şilcittim.

Pygy aratkorlarga idegeerim polza, moon songaar-taa po ыкаş cetpes coruktar tugajын ileredip турары kon-cuq cugula тур.

CXK pajыssaakşы Mazaa.

Eş Kalcan-lama tuzazyр көргыze perdi

Cöen-xemcik козуунун Теве-хaja сумузунда 16 tugaar areve yyrнын kezigyny eş Kalcan-la-ma, 4 ajda козуунга poор ertken mal emcizinin төleлеринин tyr surguulunga surguuldaaş, oon kel-sala pilip алган cybezин arat conga şaa-pije tanыştыр, arat-tarыны аарыq malыга emin pe-rip турar.

Am yjede 74 sannыq xoj, eş-kyny emnep турar polгаş өкpe aарылыq xoj, eşky 22-ni emnep ekkirtken, өтpeктеp араан 6 san-ныq caş pыzaаны ekkirtken. Ko-zuundan emni yş kattap keep ал-ган. Oon kadы surguulдаp yn-gen öske öory am-taa keep em albaan.

Eş Kalcan-lama polza, arat con-nun mal азыл агыжын өstyryp, em-nelge tuzalamcзын көргыzer tu-gajында, naional kaadyрlaryн idip yndyrer tep cazak, namын salыp турar ajтыşкынын kicceen-gejliq кыыssedip турar. Öske eş-ter şak мынcaар азылдaзa coguур tep kыjыrdым.

Cadaanada mal emcizinde Torzu.

Şkolaga pottuq tuzalazыp турar aratlar

Улуq-xem козуунун Caattы сумузунун targazy eş Lopsan, nam yyrнын targazy eş Samdan-aj олар şkolанын 1 ga taraazyр ekki тура-pile тарыр peer poор xyleenip алгаş, кылыр egelej per-diler, paza Şagaan-арыq сумузун-da nam yyrнын targazy eş Com-uuzuk 1 ga sula тарыр peeri-pile xyleep алгаş тарыр egelej perdi.

Öske козуун, сумуларнын ar-attarы po eşтерден yleger алгаş, cer-cerde şkolанын азылға po targalar ыкаş tuzalazырны kыj-гырғы-şaan, ergim targalarынын tuzalamcзын xyleep ap pajырлар cettirdibis. K. Erencin.

Харыссалгалыq redaktor

Lyndyp.